

CSUKÓDÓ ZSILIPEK (III.)

KÜLÖNÖS TALÁLKOZÁSOK

BORDÁS GYŐZŐ

Ezerkilencszázhusz december elsején hideg télre ébredtünk. Az éjjel már havazott is, úgyhogy amikor kibújtam az ágyból, és kinéztem az ablakon, láttam, anyám a havat söpri a házunk előtt. A túloldal házai előtt is kendőbe burkolódzó asszonyokat és kucsmás férfiakat láttam, volt, aki már a hólapátot is elővette. Iskolába menet elcsilingelt mellettem Tóthék szánkója is, hosszú, latyakos, sáros csíkokat hagyva maga után, s hátrapillantva úgy tűnt, hogy ez a párhuzamos nyomvonal, akár a vasúti sínpár, egyenesen az égbe vezet, valami mennyei bizonytalanságba. Hogy miért nem a boldogságba, mint máskor, első hóeséskor, magam sem tudtam.

Az iskolaudvarban még hógolyóztunk is, miért ne, amikor a tilalmi rendelet, legalábbis az erre a télre vonatkozó, még nem hozatott meg. Sauer Jakab is csak végignézett rajtunk megértő tekintetével, ami szinte bátorítóan hatott, gyúrtam is egy újabb hólabdát, és amint Sauer a följáratú lépcsőhöz ért, megcéloztam Hötzel Klára fejét, aki távolról, de illedelmesen köszönt a tanárnak. Biztos voltam benne, találok, mert célozni, azt tudtam. Lehet, hogy a kelleténél tovább gyúrtam, és ettől keményebb lett, de ahogy meglódult a kezem, a golyó a meleg tenyerebben gellert kapott, akár a rossz puskából kilőtt golyó, s ekkor földbe gyökerezett a lábam. A vizenyős golyó egyenesen Sauer kitömött bőrtáskájának csapódott. Ezt már nem láttam, csak hallottam, mert a sikertelen célozás pillanatában akaratlanul is elfordítottam a fejemet, és csak akkor voltam kénytelen odanézni, amikor osztálytársaim szinte kórusban kiabáltak: Pichler! Pichler!

Kellő büntudatot szimulálva vánszorogtam a lépcsőkhöz, és látva Sauer hirtelen megváltozott arckifejezését, amelyre a méreg piros foltokat ültetett, föl is készültem egy-két pofonra.

– Elnézést, tanár úr, nem volt szándékos – mondtam Sauer elé érve. Ő végigmért, mint szabó teszi, mielőtt mértéket vesz az öltönyhöz, aztán lépett egyet felém, hogy testközelen legyen. Fogaimat összeszorítottam, és minden izmot megfeszítettem, így készülve föl a jogos ítélet-végrehajtásra. Álltam és álltam, és ő sem mozdult. És körülöttünk mindenki mozdulatlanul állt, olyannak tűnhettünk, mint tűpárnában a gombostűk, legalábbis Isten szemében, ha fönről most éppen bennünket szemlélt volna. És nem tartottam kizártnak, hogy minket kémlel, nem kedvtelésből, persze, hanem mert gyermeki érzékszerveim azt sugallták, hogy itt körülöttünk valami furcsa dolgok történnek. Csak azt nem tudtam, mik.

A pofon csak nem jött. Helyette a táská csatja kattant, és a súlytól azonnal szétnyílt. Az üvegedény harangja tört össze, a darabkák és a szilánkok megsértették az üvegházban nevelt növényeket. Természetórán a fotoszintézist tanultuk és a különböző levélállásokat. Hogy melyik a szórt, az átellenes vagy az örvös, ezen az aprócska csatátéren most nem lehetett megállapítani. Még szerencse, hogy a táskába beállított piknométer ép maradt, gondoltam.

– Holnap, Albert, küldje be az édesapját! – szólt végre, meglepetésemre németül, de hangjába nem az a méreg vegyült, amit én készítettem oda, nem kis adagban, hanem valami felém irányuló részvét, ami jobban mart és égetett, mint ha megütött volna. Aztán kimérten még egyszer végignézett a haptákban várakozó társaságon, lassan összecsuksa a táskáját, és a pedellus udvarias köszönésére, a Salve Magisterre, eltűnt a bejárati ajtón.

Apámat? – kérdeztem önmagamtól. Miért nem anyámat hívatja, hiszen apám sohasem foglalkozott iskolai dolgaimmal, s ezt Sauer is jól tudja. Barátkozásuk öt-hat éve teljesen megszakadt. Magam elé idéztem a tegnapi esti komor arcát, amivel a katolikus iskolaszék jegyzőkönyvét másolja. Amíg írt, többször megfordultam műtermi rajzasztala körül, és hallottam, amint anyámnak méltatlankodik, hogy a község nem akarja megadni az engedélyt a temető kibővítésére, de éreztem, hogy itt valami másról van szó. S ezt az elkapott szavakból és komor tekintetéből olvastam ki. Vacsora előtt fölütöttem a vastag fedelű, nagy jegyzőkönyvet az utolsó bejegyzési oldalnál. Ez volt odaírva: LELTÁR, IV. osztály. S alatta következett:

16 drb. pad

1 asztal dobogóval

1 szék

- 1 szekrény
- 4 ruhafogas
- 1 feszület
- 1 kép
- 2 fekete tábla 1 álvánnyal
- 1 Bács-Bodrog m. térképe
- 1 Magyarország „
- 1 Európa „
- 1 Osztrák-Magyar bir. „
- 6 földrészek
- 1 földgömb
- 1 számológép
- 10 természeti képek
- 10 bibliai „
- 1 hőmérő
- 1 delejpatkó
- 1 borszeszlámpa
- 1 üvegpálca
- 2 kép a selyemtenyészteshez
- 1 vaskályha erővel
- 1 széntartó lapáttal
- 22 téntásüveg
- 1 órarend kerettel
- 1 porolókefe (Partwisch)

Csak önmagamnak tettem föl a kérdést, miért került a jegyzőkönyvbe, e titkokat rejtő füzetbe ilyen prózai dolog? Merthogy ez a könyv titkokat rejtegetett, az biztos. Nem először kukkantottam bele, és mindig valami érthetetlen dolgokat találtam benne. Ez a jegyzet a „Ministarstvo prosvete” rendeletéről beszélt, meg az érseki kar döntéséről. Aztán itt olvastam azt is, hogy „a gimnazistákkal és a polgaristákkal együtt tartassék a Tedeum, mely előtt való nap legyen a vizsga napja és a Veni Sancte is, mely után kezdődjék a jövő tanév”.

De még furcsább dolgok is voltak ideírva. Egyszer ki is másoltam magamnak, hogy a latin szótárból kisilabizáljam, mit jelent az, hogy „Pasqualem confessionem: peragunt”. Semmit sem találtam meg belőle, de igaz, többet arról szerettem volna megtudni, amit már magyarul írt ott, miszerint ekkor meg ekkor „Tóbiás János harangozó erőszakot követett el a lányán, és ezért nyolcévi börtönbüntetésre ítélték. Ezért azonnal elbocsájtatott”. Ez nem apám bejegyzése volt, mert akkor ő a fron-

ton volt, de érdeklődésemet az is táplálta, hogy a múltkoriban erről suttogtak hármásban apám, Székely igazgató és Ler plébános.

– Ekkora szégyen még nem érte hitközségünk. Alig tudtam elintézni, hogy az újságokba bele ne kerüljön – mondta az alesperes, a további beszélgetésnél pedig már nem lehettem jelen, mert apám kiküldött játszani.

Hogy miről is volt szó, ezt Wilhelmtől szerettem volna megtudni, aki nemrégiben, amikor ismét modellt ülni jött apámhoz, tett valami megjegyzést Tóbiásra, s olyan huncutkásan vigyorgott közben a rózsás képével, hogy nem lehetett kétségem afelől, talán még látta is, mi történt. El is képzeltem, hogy éppen a toronyban volt galambokat fogni, a litánia után, s onnan lepillantva láthatta meg a harangozót. Biztos voltam benne, ő kotyogta ki a dolgot, ami után a pap elindította a vizsgálatot. De hogy biztos legyek benne, elhatároztam, megkérdezem tőle. Tudtam már azt is, mikor. Majd fölkeresem csatornaparti rejtekhelyén, ahol már több osztálytársam járt. Hogy miért? Ezt mi már szaknyelven mondtuk egymás között – onanizálni. Mert hogy azt hogy kell csinálni, a legtöbb gyerek tőle tanulta. Kint a csatornaparton volt egy rejtekhelye erre a célra, a füzesben, ahol ez a félnótás a csigákat, a rákokat meg a teknősöket szedte. Persze szigorú titoktartás közepette volt csak szabad erről beszélni. Bátori Feri volt a főkolompos, ő állt Wilivel egyenes összeköttetésben, amit én irigyeltem is, mert hozzánk volt bejáratosabb. Bátori Feri ugyan ügyesen tudta ezekre a dolgokra terelni a szót, hogy mindjárt megérezte, kinek van rá bátorsága. Aztán bizalmasan megmagyarázta, hová kell menni, mit kell mondani, s mi a teendő. Az élet titkaiba való bevezetéssel pedig még pénz is járt, ha mindössze néhány para is, amit mi még krajcárnak hívtunk, mint ahogy a dinárt is koronának, mert nem állt rá a szánk az új pénznemre, a dinárra. De nemcsak ez okozott gondot, hanem az is, hogy az értékét is át kellett számítani az egy a négy arányban, mert hogy az új pénz, legalábbis hivatalosan, ennyivel többet ért. Ezeket a, tehát parákat, Bátori szerint Wili adja, s futja belőle egy-két szem stolverkra, neki pedig néhány szál cigaretára. Miután Feri nekem is mesélt izgalmas kalandjairól, fokozatosan bátorságot gyűjtöttem, hogy egyszer végigkússzak azokon a szederindás alagutakon, amelyek Wili rejtekhelyéhez vezetnek. Arra is gondoltam, előbb megkérdezem Wilitől, igaz-e, amit mesélnek, de aztán gyorsan letettem erről a tervemről, attól tartva, visszamondja apámnak. Így hát előbb meztelen portréival ismerkedtem, amelyek ott sorakoztak apám rajzmappájában, de ezeken semmi különöset nem tapasztaltam. Mi tagadás, sokkal nagyobb csodálattal bámultam a nőkről

készült aktokat. A duzzadt kebleket, bársonyos bőruket, a lábuk tartását, amint szégyenlősen rejtik tenyerükbe ágyékukat, vagy éppen kendőt csavarnak köréje. Apám ilyen képeiből meg vázlataiból akár egy egész anatómiai atlaszt is össze lehetett volna állítani. S én azon kaptam magam, hogy kerültem-fordultam, máris a műteremben voltam. Sokszor alig vártam, hogy apámék elmenjenek otthonról, máris siettem a képek közé. Hogy a Kochán Alice-t vagy a lányát ábrázoló kép előtt vesztettem el kamaszi ártatlanságomat, már nem emlékszem, de arra igen, hogy Wilivel csak ezután találkoztam.

Bátori Feri még el is kísért a kiszilipig. Onnan pedig egyedül, a megadott irányba. Wili már várt. Hogy én remegtem az izgalomtól, az talán érthető volt, de Wilit is zavartnak láttam, arcán furcsa ráncok képződtek, fodros volt a homloka, akár a csatorna vize. Valóságos barlang volt ez, benőve a füzes magas indákkal, szederrel meg vadborostyánnal. Wili egy fűzfához támasztott, aztán a nadrágomon keresztül elkezdett simogatni. Ügyetlen babrálásnak tűnt ez, de betartottam Bátori utasításait, hogy én semmit ne csináljak, csak hagyjam Wilit. Aztán kigombolta a nadrágomat, és tovább matatott, mire kezdett ébredezni fiúvérem.

– Hunyd be a szemed! – utasított. Letolta rólam a rövidnadrágot, s kioldozta a madzagom is. Ekkor ért hozzám, s engem valami melegség öntött el, mint mikor fejmosás után főntről leöntik az embert langyos vízzel.

– Das ist schön, männlich – mondta, s játszani kezdett velem. Hazudnék, ha azt mondanám, nem volt kedvemre való, s többször ki-ki nyitottam a szemem. Wili szeme csillogott, szinte parazsát vetett, mint a rókáé, amit otthon láncon kötve tartott, s aminek mi csodájára jártunk. S amikor ennek a játéknak meglett az eredménye, elszégyellve magam, rántottam föl a nadrágom, s már igyekeztem volna ki a csatornapartra.

– Na, most te jössz! – szolt Wili.

– Én?

Wili intett, de nekem fogalmam sem volt, mit kell tennem.

– Most te fogsz meg engem – és mutatta, hol. Elöntött a verejték. Hát erről Bátori nem beszélt. S máris fogta a kezem, és az ő koszos nadrágjához szorította.

– Nem! – mondtam határozottan.

– Dehogynem.

A szederbokrok magasak voltak, láttam, átugrani nem lehet, a bejárat nyílás meg szűk. Madárnak kellett volna lennem ahhoz, hogy innen egykönnyen megszabadulhassak. A pokol lett ez a hely, nem kalitka,

ahol Wili mind idegesebben készítette elő a terepet saját mennyorszá-
gához. Végül is bejuttattam, de hogy erre a kilincstre többé rá nem tet-
tem a kezem, az biztos. Eszembe se jutott, hogy megkérdezzem, mi tör-
tént Tóbiással meg a lányával a karzaton. De azokat az apám festette
gyönyörű aktokat sem nézhettem sokáig. Eltűntek. Nem tudtam, hová,
egy napon hiába kerestem őket a megszokott helyen, hogy testem és
lelkem megfűrösszem bennük, egyszerűen eltűntek. Gyanítom, anyám
figyelt föl, hogy nem kimondottan a műélvezet miatt tartózkodtam ak-
kortájt oly sokáig apám műtermében.

Apám hatalmas szemeket meresztett rám, amikor ebéd előtt közöl-
tem vele, hogy Sauer tanár úr kéreti az iskolába. Amikor azt is elmond-
tam, miért, akkora pofont kaptam, hogy a levesestányérba borult az ar-
com. Az első igazi pofon volt ez, amit életemben tőle kaptam. Anyám
ugrott föl, és vett védelmébe. A fülem is bedugult, így legalább nem
hallottam olyan tisztán a szitkokat, amelyeket úgy és olyan váratlanul
zúdított rám, mint az ég a hajnali havazást. El sem tudtam mondani,
hogy ma más is történt a gimnáziumban.

Apám délután sokáig töprengett, mitévő legyen, aztán fogta a kalap-
ját, és elment Székely igazgatóékhoz. Még mondani akartam, hogy oda
most már hiába megy, de nem szóltam. Ott tudta meg azt, amit én már
első órán, hogy Székely többé nem igazgatója a gimnáziumnak.

– Te – mesélte szóról szóra anyámnak, amikor hazaért, Székely sza-
vait –, amikor beléptem az irodámba, ott a belgrádi minisztérium kép-
viselője és egy Grbić Janko nevű tanár. Bemutatkoznak, és közlik ve-
lem, hogy mától nyugállományba kell vonulnom. Csak a leltárt kell el-
készítenem, aláírnom, és máris mehetek. Nem tudtam szóhoz jutni.
Hogy ezután mi történt – mondta Székely –, fogalmam sincs.

De én tudtam. Az első órára Sauert vártuk, de szokásától eltérően
késett. Azt gondoltam, a tantestület azonnal megrovóban részesít,
ezért nem jön még. Aztán egy ismeretlen tanár társaságában lépett be,
mint gyorsan kiderült, az új igazgató, Janko Grbić kíséretében. Sauer
nagyon idegesnek látszott, letette a táskáját, az osztálykönyvet fogta
maga előtt. Állt a dobogón, aztán zavartan megrángatta a vállát, mint-
ha a zakója nem állt volna kedvére valóan, nyelt egyet, mint apám szo-
kott, amikor ideges, s csak azután szólalt meg – szerbül:

– Predstavljam vam, azaz bemutatom gimnáziumunk új igazgatóját,
Janko Grbić urat.

Most még feszültebben álltunk, mint az imént az udvaron. Össze se
mertünk nézni. Grbić igazgató pedig keresztet vetett, hatásszünetet
tartott, ami arra volt elegendő, hogy a protestánsok és izraeliták kivé-

telével mi is megtegyük Sauer karmesteri beintésére, és elkezdte ószláv nyelven:

– Oče naš, koji si u nebesima. . .

A néhány szerb fiú bátortalanul ugyan, de elkezdte vele együtt mormolni a Miatyánkot, mi pedig hallgattunk. Aztán ismét keresztet vetettünk: „U ime Oca, Duha i Svetoga. . .”

– No, ezt majd gyakorolni fogjuk – ragasztotta hozzá az „Amin”-hoz Grbić igazgató, és feltolta nyergébe a szemüvegét.

Névsorolvasás következett a fotoszintézis helyett, még hozzá úgy, hogy Sauer olvasta a neveket, az igazgató pedig mutatta, ki hova álljon.

– Ács Géza – szólította Sauer.

– Desno – mondta, s mutatta is, hogy oda, jobbra, a pattogó kályha közelébe.

– Bátori Ferenc.

– Desno.

– Čobanski Vasilje – mondta a nevet a tanár, s érdeklődéssel vártuk, ő vajon hova kerül.

– Desno – szól az utasítás.

– Deutsch Zita.

– Levo – azaz balra, az udvari ablak mellé.

– Fischer Gyula.

– Desno.

Miután balra sorakozott Horn Richárd, majd Hötzel Klára és Huick Filip is, a rutén Hromis Janko pedig ugyancsak a szerbek, magyarok és izraeliták mellé, kezdett kialakulni a rendezőelv, hogy a német gyerekek külön csoportot alkotnak. Hát azért szól hozzám németül Sauer az udvaron, mert ő is német?

Vártam, hogy a névsor lecsorogjon egészen hozzám.

– Pichler Adalbert Béla – szól Sauer.

Így még sohasem szólított, Albert voltam ez ideig, habár a Béla is ott szerepelt a nevem mellett az egyházi anyakönyvben, merthogy az Albertnak nincs védszentje. Fölálltam. Láttam, tanakodás folyik a katedrán, aztán Grbić intett, balra. Így kerültem én magyar létemre, de német hangzású nevem miatt az ablaknál gyülekező németek közé. Ebben a jóeső érzés csak az volt, hogy Klára mellett állhattam.

– Maguk most velem jönnek – szól természetesen szerbül az igazgató, és már vezette is a kályha mellett felsorakozó majd fél osztályt. Mi a tanteremben maradtunk, Sauer Jakab is csak a tekintetével kísérte ki a távozókat, aztán becsukta mögöttük az ajtót. Tíz perc volt az egész, s amikor felénk fordult, németül kezdte mondani, hogy ma a fotoszinté-

ziszról lesz szó, s táskájából, előhúzta az én hógolyómtól megtépázott, tányérnyi botanikuskeretet. Olyan váratlan találkozásom volt ez a politikával, mint nemrégiben a saját testemmel.

– Na, jöjjön, Pichler, és rajzolja le a táblára, amit tönkretett, mondta Sauer németül, és én kimentem és rajzolni kezdtem a leveleket: a szárat, az átellenes és az örvös leveleket. A mai napig nem tudom, németül hogy hívják ezeket. De nem is ez a fontos, hanem, hogy nem azt rajzoltam, amit abban a tányérban láttam, hanem, amit otthon apám Révai-lexikonából kinéztem. S a rajz meglepően jól sikerült, még ki is sajtóztam a leveleket, és némi árnyalást is adtam, az érzetek pedig olyan szépeknek sikerültek, hogy mindaz ami a táblán volt, kis képzőművészeti-botanikai remekműnek tűnt.

– Ötös – szólta Sauer, miután jól megvizsgálta a táblára rajzolt ábrákat.

– Hogyhogy ötös? – kérdezte félhangosan, mintha csak önmagától, Hötzel Klára – Hát olyan szép.

Sauer nem szólt semmit, csak beírta az osztálykönyvbe az ötöst. Mintha a szívembe markolt volna. Az osztály is értetlenül nézett, mindenki meg volt győződve, hogy ezzel büntet a hógolyóért. Egész órán át nem tudtam odafigyelni arra, mi az anyagcsere. Csak miután Deutsch Zita is ötöst kapott a cukornak az energiává válásáról szóló remek feleletére, kaptam föl a fejem. Itt megint történik valami, mint a pénzzel, gondoltam. S valóban, csak ekkor derült ki, hogy mától az ötös lesz a legjobb osztályzat, a kettes a bukó, s nem fordítva, mint ahogy eddig volt. Mintha csak megfordult volna velem a világ.

Alighogy apám előadta, mi mindent hallott Székely Sándortól, megszólalt a kapucsengő, és az udvar végében a Bodri is vakkantott egyet. Anyám ment ki. Sauer Jakab állt az udvaron. Anyám zavarában gyorsan kioldotta a kötényt, beletörölte az idegességtől nedves kezét, és a küszöbre dobta. Apám, aki még mondani akart nekem valamit, kinézve az ablakon szinte magába fojtotta a szót. Tizennégy óta nem találkoztak. De ez csak Bodrinkat nem zavarta, még nagyon jól emlékezett rá, odament, és farkát csóválva körülszaglászta. Én besiettem a fürdőszobába.

Anyám szólt be, hívatnak.

A műterem párnázott karosszékében a kis dohányzóasztalka mellett ült Sauer, vele szemben apám. Magukba roskadva mindketten, mint a tálcán a hamuvá égett cigarettatörzsek.

– Kérj gyorsan bocsánatot a tanár úrtól – utasított apám, amit én készségesen tettem meg, ma immár másodszor.

– Ugyan, hagyd a gyereket, véletlen volt, tudom.

Kettesben maradtak, anyám bort vitt be nekik, közben le is fényképezte. Tőle tudtam meg, hogy fényképes bizonylattel kell igazolnia, hogy kilencszázötvenben már itt volt, mert a későbbben települteket kiutasítják az országból.

– És nyelvvizsgát is tennie kell, hogy a gimnáziumban maradhasson – mondta.

Elképedve hallgattam anyám, aki mind sűrűbben fordult a literes kancsóval. Már lefekvéshez közeledett az idő, amikor anyám azzal jött vissza, hogy magyar gimnázium csak Szabadkán marad, így hát ha továbbra is magyarul akarok tanulni, az ottani kollégiumba kell iratniuk.

– De én nem megyek sehova. Itt akarok maradni! – mondtam, mire anyám nyugtatgatott, hogy ezt majd még megbeszéljük.

Hogy én ragaszkodtam Ú.-hoz, ahol születtem, ez talán érthető, de nem értettem, miért ragaszkodik hozzá a mától osztályfőnökömmé vált tanár, akit már régebben is hívtak Szegedre.

– Ő itt kezdett tanítani, s itt lett nemcsak tanár, hanem tudós is. Az itteni növényvilág legjobb ismerője, a gyümölcssevő madarokról pedig egész könyvet írt. Újra kellene mindent kezdenie, ha ebből a közezből kiszakítanák. Otthontalanná válna, mint az állatkerti ketrecekbe zárt állatok és madarak. . .

Nekem erről az jutott az eszembe, amit éppen az ő óráján tanultunk, mármint hogy legtöbb ragadozó és gyümölcssevő madár jól bírja a fogságot, de csak legritkább esetben szaporodnak. De ezt nem mertem elmondani anyámnak, mert ismét a Wilivel való pajzánkodás jutott az eszembe, amibe ha rá gondoltam, sokáig beleborzadtam. De az aktokat továbbra is szívesen idéztem magam elé, s megfogadtam, nem nyugszom addig, míg fel nem kutatom rejtekhelyüket. Közben mind többször megfordult a fejemben, hogy a padlásról lyukat fúrok a műterem plafonjába, s onnan lesem meg a lányokat, amikor apám festi őket.

Míg borozgattak, anyám elmesélte Sauer Aranka temetését.

– Tudod – mondta –, a katolikus templomban ravatalozták föl, a ravatal körül negyvenkét részint élő virágból, részint babérokából készült koszorú volt. Szébbnél szébbek, ha a koszorú egyáltalán lehet szép egy fiatalasszony koporsója mellett. A gyászmisén ott volt a teljes gimnáziumi tanári kar, az iskolák, a gyárok és intézmények képviselői. A tűzoltóegylet és a tömeg kint rekedt. A templomban és a temetőben a dalárda énekelt, a kaszinói zenekarból pedig csak apánk hiányzott. Még Ler plébános úr szavaira is emlékszem, azt mondta: „Amit gondolkozó elménk néhány nap előtt szomorúan sejtetett, az ellen, ami ellen szívünk

legfőbb érzelme remegve hadakozott, az a valami kérlelhetetlen és változtathatatlan törvények szerint bekövetkezett. Sejtettük, sőt az utóbbi időben tudtuk, hogy kedves testvérünk betegsége gyógyíthatatlan, de szívünk nem tudott megbékélni a gondolattal, mert remélt. . .” Száz fekete lobogó lengedezett a szélben, mintha varjúhad lepte volna be a temetőt. Nem is temetés volt az valójában, hanem titkos tüntetés a kirobanó háború, az öldöklés és a bizonytalanság ellen.

– Kész forgatókönyv szerint történt minden – folytatta. – Huszonnégy főből álló lovasbandériumot szerveztek, nyolc magyar, nyolc német és nyolc szerb fiatalból, ki-ki a saját gyászviselésében. Tizenkét fehérbe öltözött hajadon vonult föl ezután a gimnázium, a polgári iskola és a felekezeti iskolák képviselői, majd a hatóságok, testületek és egyesületek képviselői saját zászlaik alatt. Szent Mihály lovát a fölsős gimnazista fiúk vitték a templomtól a temetőig. A temetésen még a főszolgabíró és a főispán is megjelent. Egyébként ők tiltották meg, hogy egy hatvan méter hosszú nemzeti színű selyemzászlót is vigyenek a fiatalok, ami a selyemgyárban készült. Azt mondták, az csak ünnepekre való, temetésre nem.

Ahogy mesélt, imára kulcsolta kezét, és valami zsoltárt kezdett el halkán énekelni: „Az embereket te meg hagyod halni, és azt mondod az emberi nemzetnek: légyetek porrá, kik porból lettetek!”

Apám még egy kancsó borért szólt be. Számomra mindez egy talán meg sem történt múlt volt, bár azt hallottam, apám húsvéti locsolkodása okozta Sauer feleségének a tragédiáját. De Sauer azóta elvette Kochánné lányát, a sánta Flórárt, és Kochánné Villachba költözése óta ő irányítja a birtokát is. Apám meg magányos farkassá változva élt, kerülve a társaságot, a kaszinót, a rendezvényeket, kerülve mindazt, amit szeretett, aminek élt. Még szerencse, hogy palettáit megtartotta.

(Folytatjuk)